

	<p align="center">Український державний університет імені Михайла Драгоманова</p> <p align="center">Факультет іноземної філології</p> <hr/> <p align="center">РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)</p>																			
<p align="center">Освітньо-наукова програма</p> <p align="center"><u>ФІЛОЛОГІЯ</u></p>	<p align="center"><u>ЛІНГВІСТИЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ КОГНІТИВНОЇ ТЕРМІНОСТРУКТУРИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДІВ СТРУКТУРНОЇ І КОРПУСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ</u></p> <p align="center">Рік навчання <u>3-й</u>, семестр <u>V-й</u> Форма навчання: <i>очна (денна/вечірня) / заочна</i></p>	<p align="center">Галузь знань 03 Гуманітарні науки Спеціальність 035 Філологія Освітній рівень третій (освітньо-науковий)</p>																		
	<p><u>Кафедра прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу</u> Викладач: д. філол. н., проф. <i>Матвєєва Світлана Анатоліївна</i> Лінк на профілі керівників у Google Scholar: https://scholar.google.com/citations?user=wyJ2dY0AAAAJ&hl E-mail: s.a.matvyeyeva@udu.edu.ua Лінк на курс в Moodle: https://dle.udu.edu.ua/course/view.php?id=540</p>																			
<p>I. Основна мета / цілі навчання</p>	<p>формування у здобувачів наукового ступеня доктора філософії комплексної методологічної бази для здійснення лінгвістичної реконструкції терміноструктур як складних когнітивних систем. Курс спрямований на інтеграцію класичних методів структурної лінгвістики з новітніми технологіями корпусної лінгвістики та штучного інтелекту для моделювання фахових знань. У результаті навчання аспіранти мають оволодіти алгоритмами переходу від лінійного тексту до багатовимірних моделей (фреймів, графів, онтологій), що дозволяє об'єктивувати ментальні структури, які стоять за спеціальною лексикою, та верифікувати результати дослідження на великих масивах даних.</p>																			
<p>II. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі, пререквізити</p>	<p>Навчальна дисципліна вибіркова Цикл дисциплін за вибором здобувача Шифр у переліку вибірових компонентів ВВ 20 Передумови для вивчення дисципліни – опанування навчальних дисциплін із циклу спеціальної підготовки ОНП «Філологія».</p>																			
<p>III. Обсяг навчальної дисципліни</p>	<table border="1"> <tr> <td><i>Кількість кредитів</i></td> <td colspan="2">3 кредити</td> </tr> <tr> <td><i>Загальна кількість годин</i></td> <td colspan="2">90 год.</td> </tr> <tr> <td><i>Форма навчання</i></td> <td>очна</td> <td>заочна</td> </tr> <tr> <td><i>Лекційні заняття</i></td> <td>20 год.</td> <td>4 год.</td> </tr> <tr> <td><i>Семінарські заняття</i></td> <td>20 год.</td> <td>6 год.</td> </tr> <tr> <td><i>Самостійна робота</i></td> <td>50 год.</td> <td>80 год.</td> </tr> </table>		<i>Кількість кредитів</i>	3 кредити		<i>Загальна кількість годин</i>	90 год.		<i>Форма навчання</i>	очна	заочна	<i>Лекційні заняття</i>	20 год.	4 год.	<i>Семінарські заняття</i>	20 год.	6 год.	<i>Самостійна робота</i>	50 год.	80 год.
<i>Кількість кредитів</i>	3 кредити																			
<i>Загальна кількість годин</i>	90 год.																			
<i>Форма навчання</i>	очна	заочна																		
<i>Лекційні заняття</i>	20 год.	4 год.																		
<i>Семінарські заняття</i>	20 год.	6 год.																		
<i>Самостійна робота</i>	50 год.	80 год.																		
<p>IV. Короткий зміст навчальної дисципліни</p>	<p>Модуль 1. Теоретико-методологічні засади когнітивного термінознавства Лекція 1. Когнітивне термінознавство у цифрову епоху. Еволюція об'єкта дослідження: від терміна-слова до терміна-концепта. Поняття когнітивної терміноструктури як динамічної репрезентації фахового</p>																			

знання. Архітектура знань: фрейми, гезми, слоти. Методологія когнітивної верифікації дефініцій та компаративний аналіз понять у межах кейс-стаді «Від слова до структури».

Лекція 2. Корпус як джерело об'єктивізації спеціальних знань. Специфіка корпусів для спеціальних цілей (LSP-corpora). Критерії репрезентативності, збалансованості та валідності вузькогалузевої вибірки. Проектування структури метаданих та анотування текстів. Практичні аспекти роботи з корпусними менеджерами для створення власного дослідницького масиву.

Модуль 2. Алгоритми екстракції та семантичного моделювання терміноструктур

Лекція 3. Автоматичне вилучення термінів (ATR) та структурна типізація. Технології лінгвістичної фільтрації (POS-tagging) та статистичні міри значущості: *TF-IDF*, *Weirdness*, *Log-likelihood*. Проблема виокремлення багатокomпонентних термінів (*n-grams*). Верифікація результатів екстракції: відсіювання лінгвістичного «шуму» та ідентифікація термінологічного ядра.

Лекція 4. Дистрибутивна семантика та векторне моделювання. Гіпотеза дистрибутивної семантики в термінознавстві. Векторні моделі (*Word2Vec*, *FastText*) як інструмент вимірювання семантичної близькості термінів через їхнє контекстне оточення. Побудова та візуалізація семантичних графів термінополя за допомогою інструментів мережевого аналізу (*Gephi*, *VOSviewer*).

Модуль 3. Когнітивне моделювання та онтологічний інжиніринг

Лекція 5. Когнітивно-фреймове моделювання терміносистем. Метод пропозиційного аналізу спеціального тексту. Процедура виявлення та наповнення слотів: «Об'єкт», «Процес», «Інструмент», «Результат». Побудова когнітивної карти професійної сфери на основі фреймової сегментації масиву даних.

Лекція 6. Організація знань: від тезауруса до онтології. Логіко-семантична ієрархія: вертикальні (гіпонімічні) та горизонтальні (асоціативні) зв'язки. Застосування *Formal Concept Analysis* (FCA) у структуруванні терміноданих. Методологія моделювання онтологій у середовищі *Protégé*: створення класів, підкласів та об'єктних властивостей (*object properties*).

Модуль 4. Динаміка, метафорика та прикладна реалізація результатів

Лекція 7. Діахронічна корпусна лінгвістика у термінознавстві. Дослідження життєвого циклу терміна за допомогою моніторингових корпусів. Процеси детермінологізації та ретермінологізації. Вимірювання зміни «когнітивної ваги» концептів у часі. Аналіз термінологічних зсувів, неологізації та архаїзації на різних часових зрізах.

Лекція 8. Метафоричне моделювання у спеціальній комунікації. Когнітивна метафора як гносеологічний інструмент термінотворення. Корпус-орієнтований аналіз метафор за протоколом *MIPVU*. Ідентифікація концептуальних метафор через аналіз атипових колокацій та пошук метафоричних переносів у спеціалізованому дискурсі.

Лекція 9. Когнітивна термінографія та інтелектуальні бази знань. Принципи проектування «розумних» (smart) словників. Інтеграція корпусних даних у лексикографічні системи. Архітектура мультимодальної словникової статті нового типу, що відображає не

	<p>лише дефініцію, а й позицію терміна в когнітивній структурі та його дистрибутивні зв'язки.</p> <p>Лекція 10. Експланаторна потужність та прогностика. Синтез структурного, когнітивного та корпусного підходів у дисертаційному дослідженні. Прогностичні можливості корпусної лінгвістики щодо розвитку терміносистем. Перспективи та ризики застосування <i>Large Language Models (LLM)</i> у термінологічній роботі. Презентація та захист проєктів лінгвістичної реконструкції фрагментів терміноструктур.</p>
<p>V. Результати навчання</p>	<p>ПРН 2. Знати основні класичні та новітні філологічні концепції, фундаментальні праці конкретної філологічної спеціалізації, глибоко розуміти теоретичні й практичні проблеми в галузі дослідження.</p> <p>ПРН 3. Уміти проводити огляд, критичний аналіз, оцінку й узагальнення різних наукових поглядів у галузі дослідження, формулювати й обґрунтовувати власну наукову концепцію.</p> <p>ПРН 4. Обирати адекватну предмету філологічного дослідження методологію, запроваджувати сучасні методи наукових досліджень для розв'язання широкого кола проблем і завдань у галузі філології.</p> <p>ПРН 8. Використовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній науково-інноваційній діяльності.</p>
<p>VI. Порядок і критерії оцінювання</p>	<p>Форми поточного і підсумкового контролю</p> <p>Поточний контроль: опитування (усні, письмові), доповіді, реферати, творчі роботи (презентації, командні проєкти, написання есе), тренувальні онлайн-тести, тестові модульні контрольні роботи.</p> <p>Підсумковий контроль: залік (V семестр).</p> <p>Порядок оцінювання</p> <p>Поточна успішність з навчальної дисципліни оцінюється від 0 до 100 балів включно. Здобувач одержує залік, якщо за результатами поточного контролю він набрав 60 і більше балів. Якщо за результатами поточного контролю здобувач набрав менше 60 балів, він повинен виконати залікове завдання і з урахуванням його результатів одержати відповідну кількість залікових балів з дисципліни. Якщо здобувач за результатами підсумкового контролю набрав від 0 до 34 балів, він повинен пройти повторне вивчення навчальної дисципліни відповідно до порядку, визначеного в університеті. Залік на очній (денній / вечірній) та заочній формах здобуття вищої освіти оформлюється після останнього семінарського заняття відповідно до розкладу залікової сесії.</p> <p>Критерії оцінювання</p> <p>Під час усних відповідей: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мовлення; впевненість, емоційність та аргументованість; використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, періодичних видань тощо); аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.</p> <p>Під час виконання письмових завдань: повнота розкриття питання; цілісність, систематичність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи; підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки (комп'ютерних технологій), різних технічних засобів (слайдів, приладів, схем тощо).</p> <p>Рівень відповідності критеріям: Творчий рівень (90 – 100 балів). Здобувач виконав програму навчальної дисципліни повністю, вільно володіє навчальним</p>

	<p>матеріалом, успішно і креативно розв'язує завдання різних видів складності, аргументовано висловлює свої думки, займається самоосвітою, може брати активну участь в наукових проєктах і конкурсах.</p> <p>Високий рівень (80 – 89 балів). Здобувач виконав програму навчальної дисципліни в повному обсязі, володіє навчальним матеріалом у межах програми навчальної дисципліни, виконав завдання до кожної теми, проте у відповідях допускає деякі неточності.</p> <p>Достатній рівень (70 – 79 балів). Здобувач виконав програму в повному обсязі, але нерівномірно володіє навчальним матеріалом, здатний його аналізувати, проте не може сформулювати висновки досить ґрунтовно.</p> <p>Задовільний рівень (65 – 69 балів). Здобувач загалом виконав програму, але більшість тем засвоїв поверхово.</p> <p>Низький рівень (60 – 64 балів). Здобувач засвоїв теми з навчальної дисципліни, але дуже поверхово, володіє навчальним матеріалом на елементарному рівні та фрагментарно, не може самостійно викласти зміст більшості питань курсу.</p> <p>Незадовільний рівень:</p> <p>з можливістю повторного складання (35 – 59 балів). Здобувач частково виконав програму, не засвоїв більшості тем програми курсу, володіє елементарними знаннями з навчальної дисципліни, не вмє логічно, послідовно, грамотно висловлювати думку;</p> <p>з обов'язковим повторним вивченням (0 – 34 балів). Здобувач не виконав більшості завдань програми, не володіє навчальним матеріалом.</p>
<p>VII. Політика курсу</p>	<p>Ґрунтується на засадах академічної доброчесності та визначається системою вимог, які висуваються до здобувачів вищої освіти в УДУ імені Михайла Драгоманова.</p> <p>Дні й години для консультацій: консультації проводяться за графіком кафедри: щопонеділка о 14:30. Про потребу в консультації здобувач повідомляє напередодні.</p> <p>Обсяги, терміни і порядок відпрацювань: відпрацювати пропуски здобувач може в години консультацій; доскласти / перескласти завдання можна протягом двох тижнів після пари, на якій воно мало бути зараховане; за доскладання / перескладання робіт (якщо здобувач не наводить поважних причин порушення вимог) оцінка за роботу може бути знижена.</p> <p>Максимальна кількість балів за виконання робіт:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аудиторна робота (опитування, доповіді тощо) – 30 балів; - самостійна робота (реферати, презентації тощо) – 30 балів; - модульні контрольні роботи – 40 балів.
<p>VIII. Основні інформаційні ресурси</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кудрявцева, Н.С. (2017). <i>Лінгвістична відносність і проблеми перекладу філософської термінології: лінгвокогнітивний підхід</i>. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго. 460 с. 2. Матвеева, С. (2019). Когнітивно-фреймова теорія термінологічних номінацій та дефініцій: перекладацький аспект. <i>Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія "Філологія"</i>, 43, т. 4, 75–77. 3. Матвеева, С. (2020). Лінгвістична реконструкція когнітивних структур у термінознаках. <i>Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького</i>

державного педагогічного університету імені Івана Франка, 28, т. 2, 72–78.

4. Матвеева, С.А. (2020). *Лінгвістична реконструкція когнітивної терміноструктури REFUGEE / БІЖЕНЕЦЬ в англо-українському корпусі юридичних текстів* [Дис. д. філол. н., Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова]. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова. 426 с.

5. Матвеева, С. (2020). Лінгвокогнітивне моделювання професійної мовної картини світу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 31(70), 1, ч. 3, 34–40.

6. Evans, V. (2007). *A Glossary of Cognitive Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press. 256 p.

7. Faber, P. (Ed.). (2012). *A Cognitive Linguistics View of Terminology and Specialized Language*. Berlin: Walter de Gruyter. 321 p.

8. Matvieieva, S., Torgovets, M. (2022). Cognitive Terminological Structure as a Unit of the Professional Worldview. *Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 9. Current Trends in Language Development*, 23, 41–51.

Обговорено та затверджено на засіданні кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу, протокол № 2 від 11 вересня 2025 р.